

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในเขตอุทยานแห่งชาติพุเตย จังหวัดสุพรรณบุรี ครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพและปริมาณ โดยมีวัตถุประสงค์หลักของการวิจัยคือ 1) เพื่อศึกษาการบริหารและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอุทยานแห่งชาติพุเตย 2) เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 3) เพื่อนำเสนอแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เหมาะสม สำหรับอุทยานแห่งชาติพุเตย ซึ่งสามารถสรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะได้ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการบริหารและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอุทยานแห่งชาติพุเตย

จากการสำรวจข้อมูลการบริหารและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอุทยานแห่งชาติพุเตย ตามองค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศใน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านพื้นที่ ด้านการจัดการ ด้านกิจกรรมและกระบวนการ และด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น พบว่าอุทยานแห่งชาติพุเตย ไม่มีแผนงานหรือแนวทางที่ชัดเจนในการบริหารและจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในทุกด้าน รวมทั้งยังไม่มีแผนแม่บทในการบริหารจัดการอุทยานฯ ดังนั้นการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงไม่สามารถดำเนินการได้ครบและครอบคลุมทุกด้านตามองค์ประกอบต่างๆ ได้อย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง แต่อย่างไรก็ตามจากการสำรวจและการสอบถามพบว่า มีบางกิจกรรมที่มีการปฏิบัติมาแล้ว 1-3 ปี ตามงบประมาณที่ได้รับการสนับสนุนภายใต้โครงการที่เสนอขอตามแผนปฏิบัติการในแต่ละปีจากกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช รวมทั้งมีการปฏิบัติตามระเบียบของอุทยานและนโยบายของผู้บริหารได้แก่ การบ่งบอกเอกลักษณ์ ความโดดเด่นของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ระบบนิเวศ วัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น ที่ดึงดูดด้านการท่องเที่ยวและการเรียนรู้ธรรมชาติ โดยบ่งบอกเอกลักษณ์และความโดดเด่นลงในแผ่นพับประชาสัมพันธ์ของอุทยาน การสำรวจ เฝ้าระวัง และตรวจสอบ อันตรายที่อาจเกิดขึ้นในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว ตามระเบียบของอุทยานเป็นระยะๆ มีการจัดการด้านขยะโดยการฝังกลบและทำลาย และการจัดการคุณภาพน้ำใช้และน้ำทิ้งโดยมีบ่อบำบัดน้ำ มีการป้องกันและควบคุมระดับเสียงจากนักท่องเที่ยวโดยการประกาศแจ้งข้อกำหนดให้นักท่องเที่ยวทราบ รวมทั้งควบคุมดูแลรักษาความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยวโดยจัดเวรยามประจำจุดท่องเที่ยว

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์บุคลากรที่ปฏิบัติงานอยู่ในอุทยานแห่งชาติพุเตย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป

บุคลากรที่ปฏิบัติงานอยู่ในอุทยานแห่งชาติพุเตย เป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่ช่วยให้เกิดความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ระบบนิเวศ รวมทั้งเป็นกำลังสำคัญที่ทำให้การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอุทยานมีความยั่งยืน ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการศึกษาโดยครอบคลุมการปฏิบัติงานของบุคลากร ดังผลสรุปดังนี้

บุคลากรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มากกว่าเพศหญิง ร้อยละ 71.40 กลุ่มอายุมากที่สุด คือ 31-35 ปี ร้อยละ 23.8 รองลงมาอายุ 26-30 ปี มีการศึกษาในระดับปริญญาตรี มากที่สุด ร้อยละ 31.0 รองลงมาระดับประถมศึกษา ร้อยละ 28.6

สำหรับตำแหน่งงานส่วนใหญ่มีตำแหน่งเป็นเจ้าหน้าที่พิทักษ์ป่า ร้อยละ 21.4 รองลงมาตำแหน่งเจ้าหน้าที่อุทยาน ร้อยละ 19.0 ตำแหน่งนักวิชาการสิ่งแวดล้อม ร้อยละ 14.3

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการรับรู้การบริหารและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอุทยานแห่งชาติพุเตย จังหวัดสุพรรณบุรี ของบุคลากรที่ปฏิบัติงานอยู่ในอุทยานแห่งชาติพุเตย

1. การรับรู้ถึงเอกลักษณ์ความโดดเด่น ของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ระบบนิเวศ และวัฒนธรรมท้องถิ่นหรือชุมชนดั้งเดิม ที่ดึงดูดด้านการท่องเที่ยวและการเรียนรู้ ธรรมชาติ

บุคลากรส่วนใหญ่รับรู้ว่าคุณภาพอุทยานแห่งชาตินี้ มีเอกลักษณ์ ความโดดเด่นของ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ระบบนิเวศ และวัฒนธรรมท้องถิ่นหรือชุมชนดั้งเดิม ที่ดึงดูดด้านการท่องเที่ยวและการเรียนรู้ธรรมชาติ ร้อยละ 97.60

2. การรับรู้จุดอ่อนไหวต่อการเสื่อมสภาพของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

บุคลากรส่วนใหญ่ รับรู้ถึงจุดอ่อนไหวต่อการเสื่อมสภาพของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งระบบนิเวศของอุทยานแห่งชาติแห่งนี้ ร้อยละ 66.70

3. การรับรู้ว่าคุณภาพอุทยานแห่งชาติพุเตย มีภาวะคุกคามและภาวะเสี่ยง

บุคลากรส่วนใหญ่รับรู้ว่าคุณภาพอุทยานแห่งชาตินี้ มีภาวะคุกคามและภาวะเสี่ยง ร้อยละ 76.20

4. การรับรู้ถึงทิศทางการจัดการหรือการปฏิบัติเพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟู ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ระบบนิเวศภายในอุทยานแห่งชาติพุเตย

บุคลากรส่วนใหญ่รับรู้ถึงทิศทางการจัดการหรือการปฏิบัติเพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟู ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ระบบนิเวศภายในอุทยานแห่งชาติพุเตย ร้อยละ 64.30

5. การรับรู้ว่าคุณภาพอุทยานมีการจัดอบรมให้กับบุคลากรเพื่อให้มีความรู้ด้านการดูแลรักษา การอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งระบบนิเวศ

บุคลากรส่วนใหญ่ได้รับการอบรม และรับรู้ว่าอุทยานมีการจัดอบรมให้กับบุคลากร เพื่อให้มีความรู้ด้านการดูแลรักษา การอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม รวมทั้งระบบนิเวศ ร้อยละ 69.00

6. การรับรู้ว่าอุทยานมีการจัดอบรมพิเศษซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับการบริการนักท่องเที่ยวให้กับบุคลากร

บุคลากรส่วนใหญ่ รับรู้ว่าอุทยานไม่มีการจัดอบรมพิเศษซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับการบริการนักท่องเที่ยวให้กับบุคลากร ร้อยละ 54.80

7. การมีโอกาสเดินทางไปรับการฝึกอบรมภายนอกอุทยานของบุคลากร

บุคลากรส่วนใหญ่ไม่มีโอกาสเดินทางไปรับการฝึกอบรมภายนอกอุทยาน ร้อยละ 71.40

8. การรับรู้ว่าอุทยานมีระเบียบปฏิบัติหรือข้อกำหนดในการปฏิบัติงานด้านการดูแลรักษา การอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งระบบนิเวศ หรือข้อกำหนดด้านต่างๆ เพื่อให้บุคลากรนำไปปฏิบัติ

บุคลากรส่วนใหญ่ ร้อยละ 66.70 รับรู้ว่าอุทยานมีระเบียบปฏิบัติหรือข้อกำหนดในการปฏิบัติงานด้านการดูแลรักษา การอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งระบบนิเวศ หรือข้อกำหนดด้านต่างๆ เพื่อให้บุคลากรนำไปปฏิบัติ

9. การมีความรักและภูมิใจที่ได้ปฏิบัติงาน ณ อุทยานแห่งชาติพุเตยของบุคลากร

บุคลากรส่วนใหญ่มีความรักและภูมิใจที่ได้ปฏิบัติงาน ณ อุทยานแห่งชาตินี้ ในระดับมาก ร้อยละ 54.80

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลของชุมชน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป

พบว่า ชุมชนกะเหรี่ยงตะเพนคี ส่วนใหญ่เป็น เพศหญิง ร้อยละ 51.90 มีอายุมากที่สุดอยู่ในช่วง 41 ปีขึ้นไป ร้อยละ 28.80 ส่วนใหญ่มีการศึกษาในระดับประถมศึกษา ร้อยละ 53.80 รองลงมาระดับมัธยมศึกษา ร้อยละ 25.00 มีสถานภาพสมรส ร้อยละ 86.50 ลักษณะการประกอบอาชีพ พบว่า เกือบทั้งหมดประกอบอาชีพเกษตรกร ร้อยละ 94.20 รองลงมาประกอบอาชีพอื่นๆ ร้อยละ 3.80 เป็นบุคคลในครอบครัว ร้อยละ 53.80 หัวหน้าครอบครัว ร้อยละ 46.20 และระยะเวลาอยู่อาศัยในชุมชนนานที่สุด คือ 36-40 ปี ร้อยละ 23.10 รองลงมา 26-30 ปี ร้อยละ 21.20 สำหรับตำแหน่งการเป็นผู้นำในชุมชน พบว่า เกือบทั้งหมดไม่มีตำแหน่งการเป็นผู้นำในชุมชน ร้อยละ 80.80 รองลงมามีตำแหน่งอื่นๆ เช่น ครู คณะกรรมการหมู่บ้าน ร้อยละ 15.40

ผลการวิเคราะห์การมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอุทยานแห่งชาติพุเตย จังหวัดสุพรรณบุรี

1. การมีส่วนร่วมด้านการวางแผน พบว่า ชุมชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการให้ความร่วมมือเมื่ออุทยานเชิญเข้าร่วมประชุมมากที่สุด รองลงมาคือการแสดงความคิดเห็นบ่งบอกเอกลักษณ์ความโดดเด่นด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น และการให้ข้อมูลที่จำเป็นแก่เจ้าหน้าที่ของอุทยาน เช่น บอกถึงสิ่งที่อาจเกิดอันตรายในพื้นที่บริเวณแหล่งท่องเที่ยวของอุทยาน เช่น ดินถล่ม หน้าผาสูงชัน สัตว์ดุร้าย กระแสน้ำรุนแรง ฯลฯ และกิจกรรมที่ไม่มีส่วนร่วมมากที่สุดคือ การกำหนดมาตรการเพื่อให้นักท่องเที่ยวนำไปปฏิบัติเรื่องการจัดการแคมป์ไฟ สาเหตุเพราะนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวอุทยานฯ ส่วนใหญ่ไม่นิยมจัดแคมป์ไฟ รองลงมาคือการจัดการเรื่องขยะมูลฝอย

2. การมีส่วนร่วมด้านการดำเนินกิจกรรม พบว่า ชุมชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการกำหนดรูปแบบการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับสภาพทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมระบบนิเวศ และวัฒนธรรมท้องถิ่นมากที่สุด รองลงมาคือการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ระบบนิเวศในแหล่งท่องเที่ยวบนพื้นที่อุทยาน เช่น การไม่ตัดไม้ทำลายป่า ร่วมเฝ้าระวังการเกิดไฟป่า ฯลฯ และกิจกรรมที่ไม่มีส่วนร่วมมากที่สุดคือ การเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่นนำเที่ยวในชุมชน รองลงมาคือการเป็นอาสาสมัครในกิจกรรมต่างๆ ของทางอุทยานฯ และการส่งเสริมการท่องเที่ยวของอุทยานฯ เช่น การแสดง หรือ การละเล่นประจำท้องถิ่น

3. การมีส่วนร่วมด้านการใช้ประโยชน์ พบว่า ชุมชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมบริเวณบ้านเรือนและชุมชนให้สะอาด และเป็นระเบียบเรียบร้อย เช่น การทิ้งขยะโดยมีการแยกประเภท รองลงมาคือการไม่ทิ้งขยะในแหล่งท่องเที่ยวบนอุทยาน และการไม่ทิ้งขยะลงในแหล่งน้ำธรรมชาติ และกิจกรรมที่ไม่มีส่วนร่วมมากที่สุดคือ การเก็บและนำขยะที่นักท่องเที่ยวทิ้งไว้บนแหล่งท่องเที่ยวไปกำจัด สาเหตุที่ไม่มีส่วนร่วมเนื่องจากนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ไม่ทิ้งขยะไว้บนแหล่งท่องเที่ยว

4. การมีส่วนร่วมด้านการได้รับประโยชน์ พบว่าชุมชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการได้รับการอบรมด้านการอนุรักษ์ การดูแลรักษาฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และระบบนิเวศจากอุทยานมากที่สุด รองลงมาคือการได้รับข่าวสารการจัดการการท่องเที่ยวบนพื้นที่อุทยานโดยการเข้าร่วมประชุม และกิจกรรมที่มีรายได้แต่ชุมชนไม่มีส่วนร่วมมากที่สุดคือ การเป็นลูกหาบ รองลงมาคือการเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่น

ข้อเสนอแนะของชุมชนต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ชุมชนมีข้อเสนอแนะต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศด้าน พื้นที่มากที่สุด รองลงมาด้าน การบริหารจัดการ ด้านกิจกรรมและกระบวนการ และด้านการมีส่วนร่วม

สิ่งที่ชุมชนต้องการให้อุทยานฯ ช่วยเหลือ

ชุมชนต้องการที่จะให้อุทยานฯ เปิดโอกาสและช่วยเหลือในเรื่องสาธารณูปโภค ได้แก่ การปรับปรุงถนนเป็นลาดยาง ระบบไฟฟ้า และน้ำกินน้ำใช้ โดยต้องการให้สร้างแท้งก์เก็บน้ำประจำหมู่บ้านมากที่สุด รองลงมาคือการจัดสรรพื้นที่ทำกินที่ชัดเจน

ความปรารถนาของชุมชนที่จะช่วยอุทยานฯ ในกิจกรรมต่างๆ

ชุมชนปรารถนาที่จะช่วยอุทยานฯ ในกิจกรรมร่วมปลูกป่ากับอุทยานฯ มากที่สุด รองลงมา คือเก็บขยะตามลำห้วย และแหล่งท่องเที่ยว

การนำเสนอแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในเขตอุทยานแห่งชาติพุเตย จังหวัดสุพรรณบุรี

แนวทางการบริหารและจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนในด้านต่างๆ มีดังนี้

1.ด้านพื้นที่

อุทยานแห่งชาติพุเตย จังหวัดสุพรรณบุรี มีเอกลักษณ์และความโดดเด่นของ ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ระบบนิเวศ ที่สำคัญและมีคุณค่า โดยสภาพป่าทั่วไปมีความอุดมสมบูรณ์มาก มีพรรณไม้ที่สำคัญ สัตว์ป่าที่ชุกชุมเนื่องจากมีแหล่งน้ำและแหล่งอาหารอุดมสมบูรณ์ ตลอดจนทิวทัศน์ ป่า ภูเขา ถ้ำ และน้ำตกที่สวยงามยิ่ง ซึ่งถือเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว รวมทั้งมี วัฒนธรรมท้องถิ่น ได้แก่ วัฒนธรรมของชุมชนชาวกะเหรี่ยงตะเพนคี่ ที่ควรรักษาให้คงอยู่สืบไป จากเอกลักษณ์และความโดดเด่นดังที่กล่าวมาข้างต้น จึงเป็นจุดที่สามารถดึงดูดใจนักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยว พักผ่อนหย่อนใจ และเรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่นได้เป็นอย่างมาก และเพื่อเป็นการป้องกัน และอนุรักษ์ทรัพยากร ป่าไม้ สัตว์ป่า ในพื้นที่อุทยานฯ ให้คงความอุดมสมบูรณ์ ตลอดจนการรักษา วัฒนธรรมท้องถิ่นให้ยั่งยืน และบำรุงรักษาพื้นที่เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาพักผ่อน และเอื้อแก่ชุมชนที่อาศัยอยู่บริเวณอุทยาน ดังนั้น ควรมีแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศด้านพื้นที่ ดังนี้

1) ควรมีการกำหนดเป้าประสงค์ของการบริหารจัดการพื้นที่ รวมทั้งการแบ่งเขตพื้นที่อยู่อาศัยและพื้นที่ในการประกอบอาชีพของชุมชนท้องถิ่นที่ชัดเจน เพื่อป้องกันการเข้ามาใช้พื้นที่หรือใช้ประโยชน์เพื่อกิจกรรมของชุมชนโดยขาดหลักการอนุรักษ์ที่เหมาะสม รวมทั้งลดความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้น

2) ควรมีการดำเนินการหรือประสานความร่วมมือไปยังองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการปรับปรุงพื้นที่บางส่วนที่เสี่ยงต่ออุบัติเหตุหรืออันตราย ได้แก่ เส้นทางในการเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวตามจุดต่างๆ และเส้นทางในการเข้าสู่หมู่บ้านตะเพินคี เพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาศึกษาธรรมชาติและเรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่น รวมทั้งอำนวยความสะดวกแก่ชุมชนที่อาศัยอยู่บริเวณอุทยานให้มีความปลอดภัยมากยิ่งขึ้น

3) ควรมีการจัดทำประกาศหรือระเบียบปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดทัศนียภาพบริเวณชุมชน เช่น ประกาศแนะนำหรือชี้แจงให้ชุมชนร่วมกันปลูกดอกไม้ที่สวยงามบริเวณพื้นที่ชุมชน เพื่อแสดงความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น

4) ควรมีการปรับปรุงจุดท่องเที่ยวบางแห่ง ให้มีทัศนียภาพที่ดีขึ้น โดยเฉพาะจุดที่เครื่องบินเลาต้าห์แอร์ตก เมื่อปี พ.ศ.2534 เพื่อดึงดูดความสนใจแก่นักท่องเที่ยวให้มากขึ้น

5) ควรมีการจัดทำแผนที่หรือคู่มือแนะนำเที่ยว ประกอบป้ายสื่อความหมายตามจุดท่องเที่ยวต่างๆ เพื่อให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว และป้องกันการเกิดอุบัติเหตุและพลัดหลง

6) ควรมีการจัดบอร์ดนิทรรศการเกี่ยวกับพันธุ์พืช พันธุ์ไม้ และพันธุ์สัตว์ที่สามารถพบได้ในเขตอุทยานแห่งชาติ เพื่อให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว ณ ที่ทำการอุทยาน

2.ด้านการบริหารจัดการ

1) ควรเร่งดำเนินการจัดทำแผนแม่บท โดยแผนแม่บทอาจประกอบไปด้วยแผนงานการจัดการการท่องเที่ยวหรือแผนงานด้านการนันทนาการ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้ยั่งยืนสืบต่อไป

2) ควรมีการประสานความร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น(อบต.)เพื่อบูรณาการความคิดเห็นร่วมกันในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอุทยานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยขอบเขตอำนาจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอาจดูแลรับผิดชอบในเรื่องของการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น การปรับปรุงเส้นทาง เป็นต้น โดยการดำเนินการใดๆ ต้องเป็นไปตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องที่ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไว้

3) ควรเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน โดยอาจดำเนินการในรูปของการจัดกิจกรรมการส่งเสริมฝึกรอบรมให้ชุมชนและเยาวชนมีความรู้ความสามารถในการเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่น เพื่อให้เรียนรู้คุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เมื่อชุมชนเข้ามามีบทบาทในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และได้เข้ามามีส่วนร่วมแล้ว ชุมชนก็จะเกิดความรักและความหวงแหนในทรัพยากรธรรมชาติตามมา

4) ควรมีการจัดทำระเบียบปฏิบัติ หรือกิจกรรมการจัดการขยะในชุมชน เช่น กิจกรรมการคัดแยกขยะอย่างเป็นระบบ ได้แก่ ขยะอันตราย ขยะทั่วไป และขยะที่สามารถนำกลับมาใช้ได้ หรือการให้นำขยะสดได้แก่ เปลือกผักและผลไม้มาทำปุ๋ยน้ำหมักชีวภาพ เป็นต้น

5) ควรมีการสร้างเครือข่ายขึ้นมาเพื่อประสานงานกันในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น อาจสร้างเครือข่ายในรูปคณะกรรมการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (ร่วมกับภาครัฐ เอกชน และประชาชน)

6) ควรมีการจัดประชุมทบทวนการบริหารและการจัดการ การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งระบบนิเวศภายในองค์กร อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง หรือตามความเหมาะสม

7) ควรมีการจัดสรรงบประมาณในแต่ละปี เพื่อให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องของอุทยาน หรือเจ้าหน้าที่ที่เข้ามาปฏิบัติงานใหม่ ได้มีโอกาสไปอบรมหรือศึกษาดูงานภายนอก ณ สถานที่ที่มีการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ดีอย่างต่อเนื่อง

3. ด้านกิจกรรมและกระบวนการ

1) ควรมีการจัดกิจกรรมบริการแบบที่พักเชิงนิเวศในรูปแบบ Home Stay โดยใช้บ้านพักของชุมชนไว้คอยบริการสำหรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการใกล้ชิดกับธรรมชาติ และต้องการศึกษาวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของชุมชนท้องถิ่น

2) ควรมีการจัดกิจกรรมที่เสริมสร้างให้สมาชิกในชุมชนมีการพัฒนากระบวนการคิด การกล้าแสดงออก และการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น ส่งเสริมให้ชุมชนชาวกะเหรี่ยงตะเพนคี่แต่งกายชุดประจำถิ่นเพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยว

3) ควรมีการจัดกิจกรรมที่เสริมสร้างและเพิ่มพูนความรู้ และประสบการณ์ทางการท่องเที่ยว เช่น กิจกรรมการเยี่ยมชมประเพณี และวัฒนธรรมของชุมชนชาวกะเหรี่ยงตะเพนคี่ในเทศกาลสำคัญๆ กิจกรรมการเยี่ยมชมงานหัตถกรรมฝีมือ เป็นต้น

4. ด้านการมีส่วนร่วม

1) ควรเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในวางแผนหรือการจัดกิจกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และมีรายได้ โดยการเป็นมัคคุเทศก์นำเที่ยวในชุมชน การเป็นลูกหาบ และการเป็นอาสาสมัครในกิจกรรมต่างๆ ของทางอุทยานฯ เป็นต้น

2) ควรจัดให้มีการประชุมเสวนาระหว่างกลุ่มชุมชนกับเจ้าหน้าที่ของอุทยาน โดยให้เจ้าหน้าที่ของอุทยานเป็นผู้ให้ความรู้แก่ชุมชนในเรื่องของการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หรือเรื่องอื่นๆ ที่เกี่ยวกับการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวบนพื้นที่อุทยาน

3) ควรมีการวางแผนร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้นำชุมชน โดยเปิดโอกาสให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และแสดงความคิดเห็นร่วมกันในการช่วยกันเสริมสร้างการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนพื้นที่อุทยานอย่างถูกวิธี

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยได้สรุปการอภิปรายออกเป็นประเด็นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งมีรายละเอียดแต่ละประเด็น ดังนี้

1. การศึกษาการบริหารและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอุทยานแห่งชาติพุเตย

จากการสำรวจข้อมูลการบริหารและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอุทยานแห่งชาติพุเตยตามองค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศใน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านพื้นที่ ด้านการจัดการ ด้านกิจกรรมและกระบวนการ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น พบว่าอุทยานแห่งชาติพุเตยมีศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สมบูรณ์ในทุกด้าน แต่ยังไม่มีแผนงานหรือแนวทางในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทั้ง 4 ด้านที่ชัดเจน รวมทั้งยังไม่มีแผนแม่บทการจัดการอุทยานแห่งชาติ ปัจจุบันอุทยานแห่งชาติพุเตยบริหารจัดการตามระเบียบของอุทยานและนโยบายของผู้บริหาร และงบประมาณที่ได้รับจัดสรรในแต่ละปีเท่านั้น ซึ่งในแต่ละปีการจัดกิจกรรมหรือโครงการต่างๆ ใช้การเขียนแผนงานโครงการเพื่อเสนอขอรับงบประมาณสนับสนุนจากกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช ดังนั้นการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงไม่สามารถดำเนินการได้ครบทุกด้านตามองค์ประกอบต่างๆ ได้อย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง

ซึ่งผลการศึกษาข้างต้นสอดคล้องกับแนวคิดของสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2524) ที่กล่าวว่า การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเริ่มจากการที่แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่มีความงามควรค่าแก่การรักษาให้คงสภาพดังกล่าวนานที่สุด ถ้าหากการพัฒนาเป็นไปอย่างไร้ทิศทาง จะก่อให้เกิดผลเสียต่อธรรมชาติและสภาพแวดล้อมยากที่จะทำการฟื้นฟูได้ ฉะนั้นแนวคิดในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงเป็นความสำคัญในการควบคุมคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยว เช่นเดียวกับ ปรีดาพร อารักษ์สมบูรณ์ (2554) ทำการศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน และให้ข้อเสนอแนะว่า ในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อาจต้องอาศัยการบริหารจัดการแนวใหม่ที่เน้นการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ และเดชา ไต้สูงเนิน (2543) ได้อ้างความเห็นของนักวิชาการไว้หลายท่าน เช่น Adriana(1998) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจเป็นเครื่องมือที่มีอำนาจให้มีการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ได้เป็นอย่างมาก ถ้าการท่องเที่ยวมีการจัดการและบริหารที่ดี ก็จะสามารถใช้พื้นที่เป็นทรัพยากรนั้นได้โดยไม่ได้ทำให้มันเสื่อม

โทรมล่ง การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนจำเป็นต้องมีการวางแผนนโยบายที่ชัดเจน และมีความสอดคล้องกับความคิดเห็นและเหตุผลของคนในท้องถิ่น เพื่อจะได้ให้มีการส่งเสริมในระดับชาตินโยบายควรจะเจาะจงลงไปในแต่ละด้าน โดยพิจารณาปัจจัยที่สำคัญพื้นฐานของชุมชน ถ้าเป็นไปได้ก็ควรให้มีการแข่งขันเพื่อเพิ่มจุดเน้นในตลาด การสร้างแนวทางการจัดการสิ่งแวดล้อมให้มีการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืนตลอดไป การตอบสนองนั้นต้องไม่มีการกีดกันในการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ด้วย

2. การศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอุทยานแห่งชาติพุเตย จังหวัดสุพรรณบุรี

ผลการศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอุทยานแห่งชาติพุเตย จังหวัดสุพรรณบุรี ในด้านต่างๆ พบว่า

1) การมีส่วนร่วมด้านการวางแผน พบว่า ส่วนใหญ่ชุมชนมีส่วนร่วมในการให้ความร่วมมือเมื่ออุทยานเชิญเข้าร่วมประชุมมากที่สุด รองลงมาคือการแสดงความคิดเห็นบ่งบอกเอกลักษณ์ ความโดดเด่นด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น สอดคล้องกับ เศรษฐสรรค์ ยงวิชัย (2550) ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมและการส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่อุทยานแห่งชาติของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่าประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วมในการเกี่ยวข้องและการให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่มากที่สุดเช่นเดียวกับ อารีย์ นัยพินิจ และคณะ (2551) ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวหมู่บ้านบุไทรโฮมสเตย์ อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา พบว่า ชุมชนมีส่วนร่วมโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยชุมชนมีส่วนร่วมในการนำเสนอความคิดเห็นในระดับมากที่สุด มีส่วนร่วมในการลงมติหรือลงความคิดเห็นที่จะช่วยกันในการจัดการการท่องเที่ยวทุกครั้งที่มีการประชุมในหมู่บ้าน และการเข้ามามีส่วนร่วมในการลงทุนและรับผลประโยชน์ตอบแทน ได้รับผลประโยชน์จากการมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาแหล่งท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดความยั่งยืนของแหล่งท่องเที่ยว การมีส่วนร่วมในการวางแผนอยู่ในระดับมาก มีการประชุมวางแผนจัดสถานที่บริเวณหมู่บ้านเพื่อการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง

2) การมีส่วนร่วมด้านการดำเนินกิจกรรม พบว่า ส่วนใหญ่ชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดรูปแบบการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับสภาพทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ระบบนิเวศ และวัฒนธรรมท้องถิ่นมากที่สุด รองลงมาคือการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ระบบนิเวศในแหล่งท่องเที่ยวบนพื้นที่อุทยาน เช่น การไม่ตัดไม้ทำลายป่า ร่วมเฝ้าระวังการเกิดไฟป่า ฯลฯ สอดคล้องกับ นำชัย ทุนผล (2542) ศึกษาการพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนบ้านโป่ง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การเปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมทุกขั้นตอนและทุกกิจกรรมของการพัฒนา โดยการมีส่วนร่วมที่เป็นธรรมชาติของชุมชน จะนำมาซึ่งการสร้างจิตสำนึกของความเป็นเจ้าของ (Sense of Ownership) ในโครงการของท้องถิ่นอย่างแท้จริง การกระจายรายได้จากกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างเป็นธรรมและทั่วถึง มีผลให้ประชาชนใน

ท้องถิ่นมีความพึงพอใจและร่วมกันปกป้องรักษาทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมของตนเอง นอกจากนั้นการดำเนินงานในการพัฒนาบนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นการสร้างพลังอำนาจ (Empowerment) ให้แก่ชุมชนในการบริหารจัดการและควบคุมพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน เช่นเดียวกับ ดุชนี ชาวนา และคณะ (2551) ศึกษารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน อย่างยั่งยืน ชุมชนบ้านผาแตก หมู่ที่ 10 ตำบลสบเปิง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการดำเนินงานโครงการวิจัย สรุปได้ว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชนจะยั่งยืนได้ต้องเปิดโอกาสให้ชุมชนได้ร่วมมือกันจัดการทรัพยากรของตนเองที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด ต้องคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดแก่ระบบนิเวศและความสัมพันธ์ทางสังคม วิถีชีวิตของคนในชุมชนทั้งประโยชน์ การอนุรักษ์ และฟื้นฟู ซึ่งควรเปิดโอกาสให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทุกขั้นตอน มีการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม แนวทางการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวต้องสอดคล้องกับศักยภาพของชุมชนทั้งทางพื้นที่และทางสังคมของชุมชน

สำหรับกิจกรรมที่ไม่มีส่วนร่วมมากที่สุดคือ การเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่นนำเที่ยวในชุมชน รองลงมาคือการเป็นอาสาสมัครในกิจกรรมต่างๆ ของทางอุทยานฯ สอดคล้องกับวุฒิพงษ์ ดงคำฟู (2551) ศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตอุทยานแห่งชาติ : กรณีศึกษาอุทยานแห่งชาติแม่ปิง จังหวัดลำพูน มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาเพื่อศึกษาศักยภาพของพื้นที่และรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในเขตอุทยานแห่งชาติแม่ปิง ศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ศึกษาปัญหาอุปสรรคและแนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตอุทยานแห่งชาติแม่ปิง เพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ผลการศึกษาพบว่า อุทยานแห่งชาติแม่ปิงมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 11 แห่ง ได้ดำเนินการจัดการการท่องเที่ยวไปตามหลักการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งดำเนินงานประสบความสำเร็จในเรื่องการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน และการจัดกิจกรรมและความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม สำหรับอุปสรรคที่ส่งผลกระทบต่อพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้แก่ ไม่มีการสนับสนุนสร้างเครือข่ายมัคคุเทศก์ท้องถิ่น และการส่งเสริมประกอบอาชีพจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แต่ไม่สอดคล้องกันกับ สุวิทย์ วรรณศรี (2547) ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ในการบริหารจัดการด้านท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พบว่าชุมชนมีส่วนร่วมในการบริการหรือเป็นมัคคุเทศก์ทำหน้าที่นำเดินป่า นำชมสัตว์หายาก และนำดูนก

3) การมีส่วนร่วมด้านการใช้ประโยชน์ พบว่า ส่วนใหญ่ชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมบริเวณบ้านเรือนและชุมชนให้สะอาด และเป็นระเบียบเรียบร้อย เช่น การทิ้งขยะโดยมีการแยกประเภท รองลงมาคือการไม่ทิ้งขยะในแหล่งท่องเที่ยวบนอุทยาน และการไม่ทิ้งขยะลงในแหล่งน้ำธรรมชาติ สำหรับกิจกรรมที่ไม่มีส่วนร่วมมากที่สุดคือการเก็บและนำขยะที่นักท่องเที่ยวทิ้งไว้บนแหล่งท่องเที่ยวไปกำจัด สาเหตุที่ไม่มีส่วนร่วมเพราะนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ไม่ทิ้งขยะไว้บนแหล่งท่องเที่ยว สอดคล้องกับ ญัฐฐา ผิวมา และคณะ (2549) ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชน

ท้องถิ่นในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว เชียงอนุรักษ์ : กรณีศึกษาตลาดน้ำไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี ผลการศึกษาพบว่าคนในชุมชนมีส่วนร่วมในด้านการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมบริเวณบ้านเพื่อให้เกิดทัศนียภาพที่สอดคล้องกับแหล่งท่องเที่ยวบริเวณใกล้เคียงมากที่สุด เช่นเดียวกับสุริพร พงษ์พานิชย์ (2544,อ้างถึงใน อารีย์ นัยพินิจ ,2551) ได้เสนอบทบาทชุมชนที่มีต่อการท่องเที่ยวคือการมีส่วนร่วมของประชาชนในด้านการท่องเที่ยวส่วนใหญ่มาจากการร่วมใช้และร่วมรับผลประโยชน์ และสมชาย สนั่นเมือง (2541) ศึกษาถึงชุมชนท้องถิ่นกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยว พบว่า ความเกี่ยวข้องของชุมชนกับการท่องเที่ยวสามารถกำหนดได้ใน 2 ลักษณะ คือประโยชน์ที่ชุมชนได้รับและผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับชุมชน ฉะนั้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในการท่องเที่ยวเป็นสิ่งจำเป็นตั้งแต่การเตรียมการ การวางแผน การควบคุม การดูแลการใช้ทรัพยากร การมีส่วนร่วมในการบริหารและการได้รับประโยชน์จากการบริการโดยชุมชน ซึ่งจะต้องตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้การใช้ประโยชน์จากแหล่งท่องเที่ยวจะต้องไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ประการสำคัญ คือการมีส่วนร่วมที่ดีต้องให้ความสำคัญในการรวมกลุ่มมากกว่าส่วนบุคคล

4) การมีส่วนร่วมด้านการได้รับประโยชน์ พบว่าส่วนใหญ่ชุมชนมีส่วนร่วมในการได้รับการอบรมด้านการอนุรักษ์ การดูแลรักษาฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และระบบนิเวศ จากอุทยานมากที่สุด รองลงมาคือการได้รับข่าวสารการจัดการการท่องเที่ยวบนพื้นที่อุทยานโดยการเข้าร่วมประชุม สอดคล้องกับ โยธิน จันทวี (2548) ศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบนพื้นที่สูง : กรณีศึกษาโครงการสถานีสาดิตและถ่ายทอดการเกษตรป่าไม้ สิ่งแวดล้อม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ พบว่า ประชาชนท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมมากที่สุดคือการมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์และการปฏิบัติงาน เช่นเดียวกับ อารีย์ นัยพินิจ (2551) ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวหมู่บ้านบุไทรโฮมสเตย์ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา พบว่า การได้รับข่าวสารการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนโดยรวมอยู่ในระดับมาก สำหรับกิจกรรมที่มีรายได้แต่ชุมชนไม่มีส่วนร่วมมากที่สุดคือ และการเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่น ซึ่งไม่สอดคล้องกับแนวคิดของบุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2542) ที่กล่าวไว้ว่าการสนับสนุนส่งเสริมให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ควรให้ชุมชนได้รับผลประโยชน์และมีรายได้จากการท่องเที่ยว เพื่อก่อให้เกิดความรักความหวงแหน การสร้างจิตสำนึกในการดูแลปกป้องทรัพยากรท่องเที่ยวและสภาพสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่อย่างยั่งยืน ซึ่งตรงกับ นรินทร์ แก้วมีศรี (2531,อ้างถึงใน สุนันทา จันทรวาร (2545)) กล่าวว่าการมีส่วนร่วมถือเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนา ซึ่งจะเห็นได้ว่ากิจกรรมใดก็ตามหากประชาชนไม่มีความรู้สึกเป็นเจ้าของหรือดำเนินกิจกรรมด้วยตนเองแล้ว กิจกรรมนั้นอาจไม่ประสบความสำเร็จและดำรงอยู่ได้

แนวทางการบริหารและจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

แนวทางการทางการบริหารและจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ถูกสร้างขึ้นมาจากสิ่งที่ได้จากการศึกษาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอุทยานแห่งชาติพุเตย การศึกษามีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งผู้วิจัยได้นำข้อค้นพบมาสร้างเป็นแนวทางการบริหารและจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เหมาะสมสำหรับอุทยานแห่งชาติพุเตย จังหวัดสุพรรณบุรี ดังนี้

1) การบริหารจัดการด้านพื้นที่ ประกอบด้วยแนวทาง 6 แนวทาง ได้แก่ 1.ควรมีการกำหนดเป้าประสงค์ของการบริหารจัดการพื้นที่ รวมทั้งการแบ่งเขตพื้นที่อยู่อาศัยและพื้นที่ในการประกอบอาชีพของชุมชนท้องถิ่นที่ชัดเจน เพื่อป้องกันการเข้ามาใช้พื้นที่หรือใช้ประโยชน์เพื่อกิจกรรมของชุมชนโดยขาดหลักการอนุรักษ์ที่เหมาะสม รวมทั้งลดความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้น 2.ควรมีการดำเนินการหรือประสานความร่วมมือไปยังองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการปรับปรุงพื้นที่บางส่วนที่เสี่ยงต่ออุบัติเหตุหรืออันตราย ได้แก่ เส้นทางในการเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวตามจุดต่างๆ และเส้นทางในการเข้าสู่หมู่บ้านตะเพินคี เพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาศึกษาธรรมชาติ และเรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่น รวมทั้งอำนวยความสะดวกแก่ชุมชนที่อาศัยอยู่บริเวณอุทยานให้มีความปลอดภัยมากยิ่งขึ้น 3. ควรมีการจัดทำประกาศหรือระเบียบปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดทัศนียภาพบริเวณชุมชน เช่น ประกาศแนะนำหรือชี้แจงให้ชุมชนร่วมกันปลูกดอกไม้ที่สวยงามบริเวณพื้นที่ชุมชนเพื่อแสดงความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น 4. ควรมีการปรับปรุงจุดท่องเที่ยวบางแห่ง ให้มีทัศนียภาพที่ดีขึ้น โดยเฉพาะจุดที่เครื่องบินเลาต้าแอร์ตก เมื่อปี พ.ศ.2534 เพื่อดึงดูดความสนใจแก่นักท่องเที่ยวให้มากขึ้น 5.ควรมีการจัดทำแผนที่หรือคู่มือแนะนำเที่ยว ประกอบป้ายสื่อความหมายตามจุดท่องเที่ยวต่างๆ เพื่อให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว และป้องกันการเกิดอุบัติเหตุและพลัดหลง และ 6.ควรมีการจัดบอร์ดนิทรรศการเกี่ยวกับพันธุ์พืช พันธุ์ไม้ และพันธุ์สัตว์ที่สามารถพบได้ในเขตอุทยานแห่งชาติ เพื่อให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว ณ ที่ทำการอุทยาน

แนวทางการบริหารจัดการด้านพื้นที่ดังที่กล่าวมาข้างต้น สอดคล้องกับแนวคิดการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย(2540) ที่ระบุว่า ในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีสิ่งสำคัญที่ต้องสังวรอยู่เสมอคือ การจัดทำแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นระบบ โดยคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยวนั้นๆ ในขณะเดียวกันก็ต้องมีแนวทางของการปกป้องรักษาสิ่งแวดล้อมที่ดีเอาไว้ และป้องกันปัญหาในเรื่องผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นได้ เช่นเดียวกับ ปรีดาพร อารักษ์สมบูรณ์ (2554) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน ซึ่งเสนอแนะว่าการบริหารจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน ควรเน้นการกำหนดพื้นที่เป็นเป้าหมายหลักของการพัฒนา โดยมองมิติที่ครอบคลุมทั้งทรัพยากร สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ชีวภาพ และสังคม และ สอดคล้องกับ นิพนธ์ เชื้อเมืองพาน (2542) ศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการ

จัดการแหล่งท่องเที่ยวตามหลักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษา : อุทยานภูชี้ฟ้า จังหวัดเชียงราย ผลการศึกษาได้แนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวภูชี้ฟ้า คือ ในระดับนโยบายควรมีรูปแบบการบริหารโดยกระจายอำนาจไปได้ในระดับท้องถิ่นและเน้นให้ท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการพื้นที่ภายใต้หลักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ควรเน้นความเข้าใจในสภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ด้านคนในท้องถิ่นควรเน้นทั้งการให้บริการ และการทำความเข้าใจในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และควรมีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่ รวมทั้งการได้รับประโยชน์อย่างเหมาะสม ในขณะที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือชี้แนะแก่กลุ่มผู้ประกอบการเน้นการให้บริการในรูปแบบการท่องเที่ยวด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งในทางปฏิบัติทุกกลุ่มสามารถนำแนวทางทั้งหมดร่วมกันปฏิบัติโดยให้เกิดความสอดคล้องกันอันจะนำไปสู่ผลสำเร็จในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

เช่นเดียวกับ โยธิน จันทวี (2548) ศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบนพื้นที่สูง : กรณีศึกษาโครงการสถานีสาริตและถ่ายทอดการเกษตรป่าไม้ สิ่งแวดล้อม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ผลการศึกษาพบว่า การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของโครงการฯ เพื่อให้เกิดความยั่งยืน มีการดำเนินงานตามนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งมีการจัดการโดยใช้ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อให้เป็นสิ่งที่ดึงดูดใจสำหรับนักท่องเที่ยวและโครงการฯ ยังได้จัดแบ่งพื้นที่ให้เป็นโซน (Zone) เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพให้สูงสุด และอนุรักษ์สภาพพื้นที่เพื่อป้องกันและลดผลกระทบจากกิจกรรมการท่องเที่ยวต่อไป การจัดการให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึกให้ผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยวซึ่งประกอบด้วย ความรู้ด้านธรรมชาติ ป่าไม้ แหล่งท่องเที่ยว ตลอดจนชี้ให้เห็นถึงคุณค่า ความเชื่อค่านิยมและวัฒนธรรมชุมชน มีการจัดฝึกอบรมให้กับเจ้าหน้าที่ของโครงการฯ เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจและนำไปถ่ายทอดให้กับประชาชนท้องถิ่นและนักท่องเที่ยว จะได้เกิดการดูแลรักษาทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวให้ยั่งยืน การจัดการโครงสร้างพื้นฐานและบริการการท่องเที่ยว ควรปรับพื้นที่บางส่วนแต่ให้มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมให้น้อยที่สุด ตลอดจนวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้กลมกลืนกับสภาพพื้นที่ มีการจัดการพลังงานและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้เหมาะสมกับแหล่งท่องเที่ยวของโครงการฯ และได้มีการจัดการบริการการท่องเที่ยว เพื่อช่วยเพิ่มโอกาสการมีส่วนร่วมและการกระจายรายได้ไปสู่ชุมชนและประชาชนในท้องถิ่น และเช่นเดียว ดุชนีย์ ชาวนาและคณะ (2551) ได้ศึกษารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน ชุมชนบ้านผาแตก ผลการศึกษาสรุปว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชนจะยั่งยืนได้ ต้องเปิดโอกาสให้ชุมชนได้ร่วมมือกันจัดการทรัพยากรของตนเองที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด ต้องคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดแก่ระบบนิเวศและความสัมพันธ์ทางสังคม วิถีชีวิตของคนในชุมชนทั้งประโยชน์ การอนุรักษ์และฟื้นฟู ซึ่งควรเปิดโอกาสให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทุกขั้นตอน มีการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างทั่วถึง

และเป็นธรรม แนวทางการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวต้องสอดคล้องกับศักยภาพของชุมชนทั้งทางพื้นที่และทางสังคมของชุมชน

2).ด้านการบริหารจัดการ ประกอบด้วยแนวทาง 7 แนวทาง ได้แก่ 1. ควรเร่งดำเนินการจัดทำแผนแม่บท โดยแผนแม่บทอาจประกอบไปด้วยแผนงานการจัดการการท่องเที่ยวหรือแผนงานด้านการนันทนาการ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้ยั่งยืนสืบต่อไป 2.ควรมีการประสานความร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อบจ./อบต.) เพื่อบูรณาการความคิดเห็นร่วมกันในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอุทยานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยขอบเขตอำนาจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอาจดูแลรับผิดชอบในเรื่องของการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น การปรับปรุงเส้นทาง เป็นต้น โดยการดำเนินการใดๆ ต้องเป็นไปตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องที่ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไว้ 3.ควรเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน โดยอาจดำเนินการในรูปของการจัดกิจกรรมการส่งเสริมฝึกอบรมให้ชุมชนและเยาวชนมีความรู้ความสามารถในการเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่น เพื่อให้เรียนรู้คุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เมื่อชุมชนเข้ามามีบทบาทในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และได้เข้ามามีส่วนร่วมแล้ว ชุมชนก็จะเกิดความรักและความหวงแหนในทรัพยากรธรรมชาติตามมา 4. ควรมีการจัดทำระเบียบปฏิบัติ หรือกิจกรรมการจัดการขยะในชุมชน เช่น กิจกรรมการคัดแยกขยะอย่างเป็นระบบ ได้แก่ ขยะอันตราย ขยะทั่วไป และขยะที่สามารถนำกลับมาใช้ได้ หรือการให้นำขยะสดได้แก่ เปลือกผักและผลไม้มาทำปุ๋ยน้ำหมักชีวภาพ เป็นต้น 5.ควรมีการสร้างเครือข่ายขึ้นมาเพื่อประสานงานกันในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น อาจสร้างเครือข่ายในรูปคณะกรรมการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (ร่วมกับภาครัฐ เอกชน และประชาชน) 6.ควรมีการจัดประชุมทบทวนการบริหารและการจัดการ การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งระบบนิเวศภายในองค์กร อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง หรือตามความเหมาะสม และ 7.ควรมีการจัดสรรงบประมาณในแต่ละปี เพื่อให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องของอุทยาน หรือเจ้าหน้าที่ที่เข้ามาปฏิบัติงานใหม่ ได้มีโอกาสไปอบรมหรือศึกษาดูงานภายนอก ณ สถานที่ที่มีการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ต่อเนื่อง

แนวทางการบริหารจัดการด้านการบริหารจัดการ ดังที่กล่าวมาข้างต้น สอดคล้องกับแนวคิดของสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย(2524) ที่กล่าวว่า การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเริ่มจากการที่แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่มีความงามควรค่าแก่การรักษาให้คงสภาพดังกล่าวนานที่สุด ถ้าหากการพัฒนาเป็นไปอย่างไร้ทิศทาง จะก่อให้เกิดผลเสียต่อธรรมชาติและสภาพแวดล้อมยากที่จะทำการฟื้นฟูได้ ฉะนั้นแนวคิดในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงเป็นความสำคัญในการควบคุมคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยว และในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีสิ่งสำคัญที่ต้องสังวรอยู่เสมอคือ การจัดทำแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

ให้เป็นระบบ โดยคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ในขณะเดียวกันก็ต้องมีแนวทางของการปกป้องรักษาสีงแวดล้อมที่ดีเอาไว้ และป้องกันปัญหาในเรื่องผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นได้ (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2540) เช่นเดียวกับ นิพนธ์ เชื้อเมืองพาน (2542) ศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามหลักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษา : อุทยานภูชี้ฟ้า จังหวัดเชียงราย ผลการศึกษาได้แนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวภูชี้ฟ้า คือ ในระดับนโยบายควรมีรูปแบบการบริหารโดยกระจายอำนาจไปได้ในระดับท้องถิ่นและเน้นให้ท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการพื้นที่ภายใต้หลักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ควรเน้นความเข้าใจในสภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ด้านคนในท้องถิ่นควรเน้นทั้งการให้บริการและการทำความเข้าใจในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และควรมีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่ รวมทั้งการได้รับประโยชน์อย่างเหมาะสม ในขณะที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือชี้แนะแก่กลุ่มผู้ประกอบการเน้นการให้บริการในรูปแบบการท่องเที่ยวด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งในทางปฏิบัติทุกกลุ่มสามารถนำแนวทางทั้งหมดร่วมกันปฏิบัติโดยให้เกิดความสอดคล้องกันอันจะนำไปสู่ผลสำเร็จในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

ทำนองเดียวกับ ปรีชญาน์ นักพ่อน (มปพ.) ศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษาอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์และอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะอ่างทอง และให้ข้อเสนอแนะสำหรับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในด้านการปฏิบัติงานคือควรสร้างความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยวถึงแนวทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างถูกต้องรวมทั้งควบคุมดูแลการปฏิบัติตนของนักท่องเที่ยวและผู้ประกอบการเอกชนอย่างเคร่งครัดโดยเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติควรปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี และในด้านการจัดการนั้นควรกำหนดขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ที่ชัดเจนติดตามความเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศอย่างสม่ำเสมอ และส่งเสริมการเรียนรู้ที่เป็นรูปธรรม รวมทั้งให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นมากขึ้น นอกจากนี้ในด้านนโยบายควรสร้างความร่วมมือแบบพหุภาคี ทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกระดับ ภาคเอกชนและภาคชุมชน เพื่อหาแนวทางการจัดการที่มีประสิทธิภาพร่วมกัน รวมทั้งแนวคิดในการสัมปทานให้ภาคเอกชนเข้าร่วมดำเนินงานในพื้นที่

นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ เดชา โต้งสูงเนิน (2543) ได้อ้างความเห็นของนักวิชาการไว้หลายท่าน เช่น Adriana (1998) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจเป็นเครื่องมือที่มีอำนาจให้มีการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ได้เป็นอย่างมาก ถ้าการท่องเที่ยวมีการจัดการและบริหารที่ดี ก็จะสามารถใช้พื้นที่เป็นทรัพยากรนั้นได้โดยไม่ได้ทำให้มันเสื่อมโทรมลง การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนจำเป็นต้องมีการวางแผนนโยบายที่ชัดเจน และมีความสอดคล้องกับความคิดเห็นและเหตุผลของคนในท้องถิ่น เพื่อจะได้ให้มีการส่งเสริมในระดับชาติ นโยบายควรจะเจาะจงลงไปในแต่ละด้าน โดยพิจารณาปัจจัยที่สำคัญพื้นฐานของชุมชน

3) ด้านกิจกรรมและกระบวนการ ประกอบด้วยแนวทาง 3 แนวทาง ได้แก่ 1.ควรมีการจัดกิจกรรมบริการแบบที่พักเชิงนิเวศในรูปแบบ Home Stay โดยใช้บ้านพักของชุมชนไว้คอยบริการสำหรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการใกล้ชิดกับธรรมชาติและต้องการศึกษาวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของชุมชนท้องถิ่น 2.ควรมีการจัดกิจกรรมที่เสริมสร้างให้สมาชิกในชุมชนมีการพัฒนากระบวนการคิด การกล้าแสดงออก และการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น ส่งเสริมให้ชุมชนชาวกะเหรี่ยงตะเพนคี่แต่งกายชุดประจำถิ่นเพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยว และ 3.ควรมีการจัดกิจกรรมที่เสริมสร้างและเพิ่มพูนความรู้ และประสบการณ์ทางการท่องเที่ยว เช่น กิจกรรมการเยี่ยมชมประเพณี และวัฒนธรรมของชุมชนชาวกะเหรี่ยงตะเพนคี่ในเทศกาลสำคัญๆ กิจกรรมการเยี่ยมชมงานหัตถกรรมฝีมือ เป็นต้น สอดคล้องกับโยธิน จันทวี (2548) ศึกษาเรื่องการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบนพื้นที่สูง : กรณีศึกษาโครงการสถานีสาธิตและถ่ายทอดการเกษตรป่าไม้ สิ่งแวดล้อม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ผลการศึกษาพบว่า การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของโครงการฯ เพื่อให้เกิดความยั่งยืนมีการดำเนินงานตามนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีการจัดการโดยใช้ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อให้เป็นสิ่งที่ดึงดูดใจสำหรับนักท่องเที่ยว มีกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ กิจกรรมเส้นทางศึกษาธรรมชาติ ชมทัศนียภาพธรรมชาติ การพักค้างแรมทั้งการกางเต็นท์ บ้านพักนักท่องเที่ยวและบ้านพักแบบโฮมสเตย์ เยี่ยมชมงานหัตถกรรมลือชื่อ เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวและผู้ที่เกี่ยวข้องเกิดการเรียนรู้และเกิดจิตสำนึกในการดูแลสิ่งแวดล้อม และเกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่เหมาะสมกับการอนุรักษ์และพัฒนาอย่างยั่งยืน และอภิชาติ ไชยเทพ (2549) ศึกษาเรื่องการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตป่าอนุรักษ์: กรณีศึกษาชุมชนบ้านป่าเหมี้ยง อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนได้มีการจัดกิจกรรมเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับวิถีชีวิตของชุมชน โดยการเข้าพักกับชาวบ้านในรูปแบบบ้านพักโฮมสเตย์ซึ่งนักท่องเที่ยวจะได้เรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชนอย่างแท้จริง

นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ ญัฐกานต์ ชาญเวช (2550) ที่ได้ทำการศึกษาแนวทางการออกแบบและบริหารจัดการพื้นที่ชุมชนประมงทะเลภาคตะวันออกของประเทศไทย เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศยั่งยืนโดยหาลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการท่องเที่ยวเชิงนิเวศยั่งยืนกับชุมชนประมง เพื่อกำหนดแนวทางการบริหารจัดการพื้นที่ชุมชนประมง ผลจากการศึกษาสรุปแนวทางโดยชุมชนพบว่าชุมชนบางส่วนเห็นด้วยกับการปรับปรุงบ้านพักเพื่อเป็นโฮมสเตย์ และเห็นว่าการปรับปรุงสภาพแวดล้อมดังกล่าวจะเป็นการพัฒนาการท่องเที่ยวและสร้างรายได้เสริมแก่ชุมชนของตน ทำนองเดียวกัน วุฒิชชาติ สุนทรสมัย และคณะ (2550) ทำการศึกษาเรื่องคุณภาพการบริการที่พักแบบโฮมสเตย์ของภาคตะวันออก : การพัฒนาศักยภาพความเข้มแข็ง และความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการประกอบธุรกิจด้านท่องเที่ยว พบข้อเสนอแนะด้านการวิจัย ว่าความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นทำให้การสร้าง

เครือข่ายวิสาหกิจชุมชน (Cluster) ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาศักยภาพด้านการจัดการที่พักแรมแบบโฮมสเตย์ของชุมชน ไปสู่การปฏิบัติจริงเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวให้ได้มากที่สุด นอกจากนี้การประเมินและติดตามผลคุณภาพการบริการของที่พักแรมแบบโฮมสเตย์อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ประกอบการทราบระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่พักแรมแบบโฮมสเตย์ เพื่อให้เกิดประโยชน์ เพื่อให้มีคุณภาพมาตรฐานของที่พักแรมแบบโฮมสเตย์และสามารถกระตุ้นนักท่องเที่ยวให้เดินทางมาพักแรมได้อย่างสม่ำเสมอ และนำไปสู่การจัดการธุรกิจท่องเที่ยวที่พักแรมแบบโฮมสเตย์อย่างยั่งยืนต่อไป

4) ด้านการมีส่วนร่วม ประกอบด้วยแนวทาง 3 แนวทาง ได้แก่ 1.ควรเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในวางแผนหรือการจัดกิจกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และมีรายได้ โดยการเป็นมัคคุเทศก์นำเที่ยวในชุมชน การเป็นลูกหาบ(ในกรณีที่นักท่องเที่ยวต้องการ) และการเป็นอาสาสมัครในกิจกรรมต่างๆ ของทางอุทยานฯ เป็นต้น 2.ควรจัดให้มีการประชุมเสวนาระหว่างกลุ่มชุมชนกับเจ้าหน้าที่ของอุทยาน โดยให้เจ้าหน้าที่ของอุทยานเป็นผู้ให้ความรู้แก่ชุมชนในเรื่องของการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หรือเรื่องอื่นๆที่เกี่ยวกับการส่งเสริมและพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวบนพื้นที่อุทยาน 3.ควรมีการวางแผนร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้นำชุมชน โดยเปิดโอกาสให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และแสดงความคิดเห็นร่วมกันในการช่วยกันเสริมสร้างการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนพื้นที่อุทยานอย่างถูกวิธี สอดคล้องกับนำชัย ทุนผล (2542)ศึกษาการพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนบ้านโป่ง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การเปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมทุกขั้นตอนและทุกกิจกรรมของการพัฒนา โดยการสร้างส่วนแบ่งที่เป็นธรรมชาติของชุมชน จะนำมาซึ่งการสร้างจิตสำนึกของความเป็นเจ้าของ(Sense of Ownership) ในโครงการของท้องถิ่นอย่างแท้จริง การกระจายรายได้จากกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างเป็นธรรมและทั่วถึง มีผลให้ประชาชนในท้องถิ่นมีความพึงพอใจและร่วมกันปกป้องรักษาทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมของตนเอง นอกจากนี้การดำเนินงานในการพัฒนาบนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นการสร้างพลังอำนาจ (Empowerment) ให้แก่ชุมชนในการบริหารจัดการและควบคุมพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน และสอดคล้องกับ รัตนวดี จุลพันธ์ (2547) ศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประชาชนในท้องถิ่น กรณีศึกษา เกาะล้าน จังหวัดชลบุรี ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนในท้องถิ่นส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เกาะล้านในระดับต่ำ ปัญหาอุปสรรคในการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประชาชนในท้องถิ่น พบว่า ประชาชนในท้องถิ่นไม่ค่อยได้รับทราบข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ขาดการประสานความร่วมมือกันระหว่างประชาชนกับหน่วยงานภาครัฐ ปัญหาความขัดแย้งเรื่องผลประโยชน์ รวมทั้งหน่วยงานรัฐไม่ค่อยเปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมอย่างจริงจัง ดังนั้นข้อเสนอแนะ คือ

หน่วยงานรัฐควรประชาสัมพันธ์ข่าวสารการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกาะล้านให้ประชาชนได้รับทราบมากขึ้น ควรส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้มากขึ้นโดยการจัดอบรม ประชุมหรือกิจกรรม รวมทั้งควรส่งเสริมให้ประชาชนได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นและเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมากยิ่งขึ้น

และแนวทางการจัดการด้านการมีส่วนร่วมดังที่กล่าวข้างต้น ยังสอดคล้องกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2544 : 3) ที่ได้ระบุว่า องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วมเป็นการท่องเที่ยวที่มีการคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชนท้องถิ่นที่มีส่วนร่วมในการคิดวางแผน ปฏิบัติตามแผน ได้รับผลประโยชน์ ติดตามตรวจสอบ ตลอดจนร่วมบำรุงรักษาทรัพยากรท่องเที่ยว อันจะก่อให้เกิดผลประโยชน์ในท้องถิ่น ทั้งการกระจายรายได้ การยกระดับคุณภาพชีวิต และการได้รับผลตอบแทนเพื่อกลับมาบำรุงรักษาและจัดการแหล่งท่องเที่ยวด้วย และในที่สุดแล้วท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ ท้องถิ่นในที่นี้เริ่มต้นจากระดับรากหญ้าจนถึงการปกครองส่วนท้องถิ่น และอาจรวมไปถึงการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องจึงเป็นการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของประชาชน เช่นเดียวกับ Avila Foucat (2002) ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยชุมชนเพื่อไปสู่การจัดการอย่างยั่งยืน ในประเทศแม็กซิโก ผลการศึกษาพบว่า การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนนั้นนำไปสู่ความสัมพันธ์กันเกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์ที่ได้รับจากผลลัพธ์ที่รับเอกลักษณ์ของชุมชน เช่นเดียวกันกับการเยี่ยมชมชุมชน ซึ่งทำให้ได้รับประโยชน์ความเสมอภาคต่อชุมชนและการพัฒนาเศรษฐกิจ ทำให้เกิดการสงวนและการจัดการทรัพยากร เศรษฐศาสตร์และทางสิ่งแวดล้อม

ข้อเสนอแนะในการนำผลงานวิจัยไปใช้

1. ข้อเสนอแนะสำหรับอุทยานแห่งชาติพุเตย

จากการศึกษาในครั้งนี้ พบว่า อุทยานแห่งชาติพุเตยมีศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศค่อนข้างสูง เนื่องจากมีเอกลักษณ์และความโดดเด่นของทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมระบบนิเวศ ที่สำคัญและมีคุณค่าโดยสภาพป่าทั่วไปมีความอุดมสมบูรณ์มาก มีพรรณไม้ที่สำคัญ สัตว์ป่าที่ชุกชุมเนื่องจากมีแหล่งน้ำและแหล่งอาหารอุดมสมบูรณ์ ตลอดจนทิวทัศน์ ป่า ภูเขา ถ้ำ และน้ำตกที่สวยงามยิ่ง ซึ่งถือเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว รวมทั้งมีวัฒนธรรมท้องถิ่น ได้แก่ วัฒนธรรมของชุมชนชาวกะเหรี่ยงตะเพนคี ที่ควรรักษาให้คงอยู่สืบไป เพื่อให้การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอุทยานแห่งชาติพุเตยประสบความสำเร็จ และแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอุทยานแห่งชาติพุเตยมีความยั่งยืนสืบต่อไป อุทยานแห่งชาติพุเตยจึงควรดำเนินการดังนี้

1) เจริญนโยบาย

1.1) ควรเร่งดำเนินการจัดทำแผนแม่บท เพื่อใช้เป็นแนวทางในการบริหารจัดการอุทยานแห่งชาติพุเตย ในการปฏิบัติงานและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้ยั่งยืน

1.2) ควรมีการกำหนดนโยบายและเป้าประสงค์ของการบริหารจัดการพื้นที่รวมทั้งการแบ่งเขตพื้นที่อยู่อาศัยและพื้นที่ในการประกอบอาชีพของชุมชนท้องถิ่นที่ชัดเจนทั้งนี้เพื่อป้องกันการเข้ามาใช้พื้นที่ หรือใช้ประโยชน์เพื่อกิจกรรมโดยขาดหลักการอนุรักษ์ที่เหมาะสม รวมทั้งลดการเกิดความขัดแย้งระหว่างชุมชนกับอุทยานที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต

1.3) ควรมีการจัดทำแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน รวมทั้งการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ อาทิ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (อบจ.หรือ อบต.) องค์การเอกชน ฯลฯ เพื่อบูรณาการความคิดเห็นร่วมกันในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอุทยานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2) เจริญปฏิบัติ

2.1) ควรจัดสรรงบประมาณสำหรับการฝึกอบรมด้านวิชาการหรือการบริการให้กับเจ้าหน้าที่ของอุทยานฯ อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เจ้าหน้าที่มีความรู้ความเข้าใจและสามารถนำไปถ่ายทอดให้กับชุมชนท้องถิ่นและนักท่องเที่ยวที่เข้าไปใช้บริการในพื้นที่ ก่อให้เกิดความร่วมมือในการดูแลรักษาทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวให้ยั่งยืนต่อไป

2.2) ควรมีการจัดอบรมให้ความรู้ความเข้าใจด้านวิชาการให้กับชุมชนท้องถิ่น อาทิเช่น เรื่องของป่าไม้ สัตว์ป่า ระบบนิเวศ และกฎหมายที่คุ้มครองเขตป่าอนุรักษ์ได้ทราบอย่างชัดเจน เพื่อให้เข้าใจและปฏิบัติร่วมกันได้ถูกต้อง และมีการติดตามผลอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งควรมีนโยบายชี้แจงการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ให้เห็นเป็นรูปธรรม เพื่อลดความขัดแย้งระหว่างเจ้าหน้าที่กับชุมชน

2.3) ควรให้ชุมชนท้องถิ่นเห็นประโยชน์ในการเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของอุทยาน อาทิเช่น เชิญชวนให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมโดยเน้นจุดขายด้านวัฒนธรรม วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ งานฝีมือหัตถกรรม และการเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่น เป็นต้น

2. ข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง

เพื่อให้การพัฒนาและการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอุทยานแห่งชาติพุเตยมีความยั่งยืนสืบต่อไปได้ หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุนดังนี้

1) ควรจัดสรรงบประมาณเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้กับอุทยานแห่งชาติพุเตยอย่างจริงจัง รวมทั้งหาแนวทางการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวบนอุทยานแห่งชาติพุเตยให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้อย่างทั่วถึง เช่น การจัดทำป้ายบิลบอร์ด เอกสาร แผ่นพับ เป็นต้น หรือประสานงานกับธุรกิจนำเที่ยว บริษัททัวร์ สถาบันการศึกษา ฯลฯ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่อุทยานแห่งชาติพุเตย

2) ควรสนับสนุนการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติพุเตย โดยจัดสรรงบประมาณ และมอบหมายหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้าทำการปรับปรุงพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในจุดที่มีความเสื่อมโทรม ให้เป็นจุดที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยว

3) ควรให้ความร่วมมือ หรือสนับสนุนงบประมาณในการปรับปรุงพื้นที่บางส่วนของเส้นทางที่เสี่ยงต่ออุบัติเหตุหรืออันตราย เช่น เส้นทางในการเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวตามจุดต่างๆ บนอุทยานแห่งชาติพุเตย และเส้นทางในการเข้าสู่ชุมชนท้องถิ่นที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรม เพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามา รวมทั้งอำนวยความสะดวกแก่ชุมชนที่อาศัยอยู่บริเวณอุทยานให้มีความปลอดภัยมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อหาจุดเด่น จุดด้อย และนำมาใช้ในการพัฒนาตลาดการท่องเที่ยวให้กับอุทยานแห่งชาติพุเตย

2. ควรมีการศึกษาความต้องการและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว เพื่อพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยว รวมทั้งหาแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอุทยานแห่งชาติพุเตยให้สอดคล้องและตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยว

3. ควรมีการศึกษบทบาทการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อบต.และอบจ.) ว่ามีส่วนร่วมจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศกับอุทยานแห่งชาติพุเตย หรือไม่ อย่างไรบ้าง